

1 Sammanfattning

Inledning

Läckö slott ligger vackert beläget längst ut på Kållandsö vid Vänerns strand i Västergötland, Västra Götalands län. Anläggningen ligger drygt 20 km nordväst om Lidköping som är närmaste större stad. Själva slottsbyggnaden ligger på en brant klippa omgiven av Vänerns vatten på tre sidor. Slottet flankeras av två flygelbyggnader, kansliet (f d kasernbyggnad) och f d Stallet. Detta område betraktas som själva slottsområdet. Slottet är en komplex byggnad bestående av tre borggårdar och fyra sammanlänkade byggnadskroppar; förborgen, kyrkan, huvudborgen och köksborgen. Tillsammans med de åttakantiga tornen har Läckö en tydlig borgkaraktär.

Läckö slott är sedan 1935 statligt byggnadsminne och utgör idag även riksintresseområde för kulturmiljövården. Läckö slott har tillhört kronan sedan 1500-talet men tilldelats i förläning till framstående personer. På 1800-talet återgick Läckö slott (Läckö 1:7) med tillhörande markområden till staten som då ansvarade för förvaltningen. År 1993 övergick sedermera förvaltningen till Statens fastighetsverk. Stiftelsen Läckö slott hyr sedan 1990 slottet, kansliet och Stallet. Stiftelsen verkar för att levandegöra slottet och svarar för utställnings- och guideverksamheten.

Läckö slott med omgivande miljö har spelat en viktig roll i det historiska skådespel som svensk politik och maktspel i vårt land kan uppvisa. Såväl den kyrkliga som profana makteliten har eftertraktat denna geografiskt och skönhetsmässigt centrala plats som under de senaste 700 åren genom sina skiftande herrar kan illustrera politiska skeenden, flera byggnadsepoker och ett antal människoöden.

En 700 år lång historia

Läckö anlades i slutet av 1200-talet av biskop Brynolf Algotsson och tillhörde biskoparna i Skara. Läckö fungerade som biskopsborg fram till år 1528 då Gustav Vasa drog in kyrkans egendomar till kronan. Efter reformationen erhöll olika inflytelserika personligheter Läckö som friherreskap eller i förläning, exempelvis riksrådet Svante Sture 1543, riksrådet Hogenskild Bielke 1569, fältherren Jacob De la Gardie 1615 och hans äldste son Magnus Gabriel 1652. Under Magnus Gabriel De la Gardies tid genomgick slottet en stor omvandling till barockslott och fick i stort sett sitt nuvarande utseende. Huvudborgen byggdes på med en fjärde våning samt en kyrka samtidigt som köks- och förborgen fick tydligare karaktär. Läckö blev under stormaktstiden ett resultat av den dominerande adelns strävan att manifesteras sig och utgjorde under många sekler ett politiskt och personhistoriskt centrum. Men i samband med reduktionen 1681 tvingades Magnus Gabriel att lämna Läckö slott och grevskapet drogs in till kronan.

På 1700-talet innehades slottet av bland andra greve Carl Gustaf Tessin som också knutit sitt namn till slottet och påverkat dess byggnadshistoria. Tessin fick slottet i förläning 1752 och han genomförde flera ombyggnader.

tioner där han bland annat lät inreda rum i tidstypisk anda med kakelugnar och handmålade tapeter. På 1800-talet disponerades slottet av flera olika familjer men de nyttjade främst Kungsgården och dess tillhörande jordbruk. I anslutning till Kungsgården fanns ekonomibyggnader med stall och ladugårdar. Än idag drivs Kungsgården av arrendatorer som arrenderar av Statens fastighetsverk. Det finns ett separat vårdprogram för Kungsgården.

År 1839 tömdes slottet på möbler och tavlor. Under stora delar av 1800-talet stod slottet och förföll och först på 1920-talet påbörjades omfattande restaureringsarbeten. I samband med detta startade också turismen på Läckö, vilken accelererade med åren och idag utgör Läckö slott med omgivningarna ett populärt utflyktsmål med stor betydelse för regionen. Att levandegöra Läckö slott genom att förstärka och utveckla det historiska monumentet ingår som en viktig del i de övergripande målen för Läckö.

En framtid med stor betydelse

Läckö slott ska även i framtiden fungera som museum och utgöra vittnesbörd över gångna tider. Byggnaden ger kunskap och information om äldre tiders byggnadstradition, arkitektur, inredningsideologi och sociala förhållanden. Slottet och slottsområdet ska vara öppet och tillgängligt för den intresserade allmänheten samtidigt som dess kulturhistoriska värden tydliggörs, bevaras och skyddas. Vid förändringar eller åtgärder skall utgångspunkten vara slottets egna förutsättningar och villkor.

Övergripande mål

Statens fastighetsverks övergripande mål för Läckö slott är bland annat:

- att långsiktigt bevara, skydda och levandegöra Läckö slott.
- att utveckla det kulturhistoriska besöksmålet Läckö slott.
- att främja kunskapsuppbyggnad.
- att slå vakt om slottets historiska perioder.
- att vidmakthålla anläggningen välbevarad och välskött. Den kontinuerliga vården ska utgå från i slottet väl beprövade och för byggnaden relevanta material och anpassade hantverksmetoder.
- att minimera brandrisken och moderna installationer.
- att genom förebyggande åtgärder arbeta för ett minskat slitage.
- att öka framkomligheten för personer med funktionsnedsättning.
- att tydliggöra slottets närmaste omgivning.

Ett unikt kulturarv

Läckö slott är ett av vårt lands ståtligaste minnesmärken från medeltid och stormaktstid och samtidigt ett monument över en av 1600-talets främsta kulturpersonligheter, Magnus Gabriel De la Gardie. Det är inte enbart Läckös orörda karaktär som fånglar nutida besökare utan lika mycket de människöden som förknippas med byggnaden.

Läckö slott har ett stort kulturhistoriskt värde som:

- medeltida biskopsborg, nära besläktat med påvestolens borgbyggande under 1300-talet. Genom sin välbevarade struktur är Läckö i europeiskt perspektiv unikt i detta sammanhang.
- ett i Norden enastående försvarsbygge där karaktären av borg så tydligt finns kvar. Ur försvarshistorisk aspekt har Läckö som komplett borganläggning få motsvarigheter nationellt eller internationellt.
- ett maktcentrum där många framträdande och inflytelserika personer av riks betydelse kan knytas till slottet. De har haft betydande roller i det svenska samhället, speciellt under medeltiden fram till 1600-talet, men även senare.
- vittnesbörd om byggnadsskickets utveckling från medeltiden till 1700-talets mitt. Spåren är av stor vikt för studier av konstruktion, murteknik, putsbruk m.m. eftersom skriftliga källor från tiden är så få.
- välbevarad byggnad i form av autentiska ytskikt interiört med bevarade kalkmålningar, bemålade snickerier, fönster och dörrar m.m. Det finns även ursprungliga ytskikt bevarade från medeltid, renässans och fram till 1800-talet.
- ett av vårt lands ståtligaste minnesmärken från Sveriges medeltid och stormaktstid och som en av landets mest välkända byggnader.

Läckö utgör en omistlig kulturskatt som även framledes genom varsam hantering och en målinriktad forskning samt kunskapsuppbyggnad kan dela med sig ytterligare av sitt rika arv generationer framöver. Denna, sålunda för oss delvis dolda, rikedom framstår som ett koncentrat av Sveriges historia där bilden av den medeltida befästa biskopsborgen, stormaktstidens representationsslott och senare års turistmål främst har framhållits. Historiska sammanhang med anknytning till händelser ute i Europa speglar Läckös roll i ett vidare perspektiv. Monumentet har på grund av få ingrepp/moderniseringar en historisk äkthet och brukar beskrivas, som ett av landets bäst bevarade barockmonument.

Flygbild över Läckö slott på vykort från 1924. Foto: Arméns flygväsen.

Flygbild över Läckö slott sett mot öster med Kungshamnen i förgrunden. Foto: Per Petersson.